

KKTC AİLE YASASI'NDA YASAL MAL REJİMİ

Legal Property Regime in TRNC Family Law

Şölen KÜLAHÇI SERENGİL*

ÖZET

1/98 sayılı Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasasına göre, eşler evlilik birliğinin kurulmasıyla mallarının yönetimi bakımından, Yasanın onlar için belirlediği mal rejimine tâbi olmaktadır. Yasada, ne eşlere başka bir mal rejimi şekli seçme olanağı tanınmıştır ne de eşlerden birinin borca batık olması veya eşlerden birinin sürekli ayırt etme gücünden yoksun olması gibi eşlerin malvarlıklarını tehlikeye düşürebilecek olağanüstü hallerde, eşlerden birinin talebiyle ya da hâkim kararıyla yasal mal rejiminin sonlandırılarak olağanüstü mal rejiminin uygulanmasını sağlayan bir hükme yer verilmiştir.

Aile Yasasında düzenlenen mal rejiminde, evlilik birliği içinde edinilmiş mallar ve kişisel mallar olmak üzere iki mal grubu vardır. Tarafların evlilik süresince edindiği mallar paylaşımına tâbi iken, yasanın

* Yrd. Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi (solen.kulahci@emu.edu.tr).

kişisel mal olarak tanımladığı mallar paylaşımına tâbi olmamaktadır. Mal paylaşımı, taraflardan birine en az 1/3, en çok 2/3 oranında mal kalacak şekilde yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: KKTC Hukuku, Mal rejimi, boşanma, edinilmiş mallar, kişisel mallar

ABSTRACT

With the establishment of marriage, spouses are subject to the property regime set by the law. Law does not provide the spouses with the right to choose another form of the property regime. Also, law does not allow the termination of the mentioned legal property regime by the decision of the judge in the cases of extraordinary situations like the inability of a party to pay his debts and to make a sound judgement.

According to Family Law, there are two groups of assets: Acquired assets and personal assets. Acquired assets are subject to sharing in the case of divorce while the personal assets aren't. Sharing of the assets must be arranged in such a way that, one of the parties acquires at least 1/3 while the other party acquires 2/3 of the assets that are subject to sharing.

Keywords: TRNC Law, Property regime, divorce, acquired assets, personal assets

I. GİRİŞ

Evliliğin eşlerin malvarlıkları üzerindeki etkilerini belirleyen mal rejimi¹, KKTC Hukukunda 1/98 sayılı Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasasında² düzenlenmiştir. Yasada, eşlerin evlenmeden önceki malvarlıklarının akıbeti, evlilik süresince eşlerin malvarlıklarını nasıl

¹ Akıntürk, T. (2002). Aile Hukuku (6.bs.). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.

² 1/98 sayılı KKTC Aile Yasası ve diğer yasalar için bkz. www.mahkemeler.net (KKTC resmi web sitesi).

yönetecekleri ve boşanma halinde malvarlıklarını nasıl tasfiye edecekleri ile ilgili olarak tek bir mal rejimi şekli düzenlenmiştir. Bu bakımdan, eşler evlilik birliğinin kurulmasıyla mallarının yönetimi bakımından, Yasanın onlar için belirlediği mal rejimi şekline tâbi olmaktadır. Yani, eşlere başka bir mal rejimi şekli seçme olanağı tanınmayarak seçimlik mal rejimine³ yer verilmemiştir. Ayrıca, eşlerden birinin borca batık olması veya eşlerden birinin sürekli ayırt etme gücünden yoksun olması gibi eşlerin malvarlıklarını tehlikeye düşürebilecek olağanüstü hallerde, eşlerden birinin talebiyle ya da hâkim kararıyla yasal mal rejiminin sonlandırılarak olağanüstü mal rejiminin⁴ uygulanmasını sağlayan bir hükme de yer verilmemiştir.

Bahsi geçen eksikliklere rağmen, 1/98 sayılı Aile Yasası ile düzenlenen mal rejimi KKTC Hukuku'nda büyük bir devrim niteliği taşımaktadır. Çünkü, Eski Aile Yasasında (Fasıl 339) yasal mal rejimi olarak düzenlenmiş olan mal ayrılığı, çalışmayan ancak emeğini evine ve çocuklarına harcayan kadının boşanma halinde mağdur olmasına neden olmaktadır. Yeni yasa ile bu mağduriyet giderilmeye çalışılmış ve boşanma halinde çalışmayan kadının ev için harcadığı emek de mal paylaşımında dikkate alınmıştır. Fakat, mehz kanunun belli olmaması yanında KKTC'de konuyla ilgili olarak hiçbir bilimsel eserin de bulunmaması Yasanın uygulanması sırasında ortaya çıkan eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi konusunda zorluklar arz etmektedir. Çalışmamızın çıkış noktası olan bu eksiklikler çerçevesinde, Yasada adı dahi belirtilmeyen mal rejimi şeklinin genel hatlarının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

II. EŞLERİN MALVARLIKLARI

Aile Yasasına göre, evlilik birliği içinde edinilmiş mallar ve kişisel mallar olmak üzere iki mal grubu vardır (m. 26). Yasaya göre, taraflar arasında yapılan paylaşımında tarafların mülkiyetinde olan tüm mallar

³ Dural, M. Ögüz, T. Gümüş, A. (2005). Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku) C. III (1.bs.). İstanbul: Filiz Kitabevi. s.299-300; Acabey, B. (1998). Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s.30.

⁴ Dural/Oğuz/Gümüş, s. 305; Acabey, s.33.

paylaşımaya tâbi olmamaktadır (m. 26 f. 1). Tarafların evlilik süresince edindiği mallar paylaşımaya tâbi iken, yasanın kişisel mal olarak tanımladığı mallar paylaşımaya tâbi olmamaktadır. Bu nedenle, Yasadaki düzenleme uyarınca konuyu edinilmiş mallar ve kişisel mallar olmak üzere iki başlık altında incelemede fayda vardır:

A. Edinilmiş Mallar

Edinilmiş mallar, eşlerden her birinin karşılığını vermek suretiyle, emek karşılığı edindiği mallardır⁵. Yasada, edinilmiş mal olarak nitelendirilen şeyler, tek tek belirlenmiştir. Hükme göre, “evlilik süresince edinilmiş olup da taraflardan birisinin veya müştereken ikisinin adlarında, yurt içinde veya yurt dışında kayıtlı bulunan veya eşlerin kullanımında olup da eşler arasında aidiyeti belli olmayan tüm taşınır ve taşınmaz mallar ile, bono, hisse senedi, elde veya bankalarda mevcut nakit paralar, işinden kazandıkları, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar, kendi kişisel mallarının gelirleri, edinilmiş mal yerine ikame edilen değerler veya diğer gelir aşağıda öngörülen kıstaslar göz önünde bulundurularak hakkaniyete uygun şekilde taraflar arasında paylaşılır” (m. 26/ f. 1). Hükümün düzenleniş şekline göre edinilmiş malların örnek olarak sayıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim, edinilmiş malların sayılmasından sonra ‘ve diğer mallar’ ifadesinin kullanılması söz konusu malların tahdidi olarak belirlenmediğini göstermektedir.

Yasaya göre edinilmiş mallar şunlardır:

- Taşınır mallar;
- Taşınmaz mallar;
- Bono, hisse senedi;
- Elde veya bankalarda mevcut nakit paralar;

⁵ Kılıçoğlu, A. (2002). Medeni Kanunu'muzun Aile- Miras- Eşya Hukuku'na Getirdiği Yenilikler. Ankara: Yetkin Yayınevi. s. 199- 200.

- Eşlerin işlerinden kazandıkları;
- Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler;
- Çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar;
- Kendi kişisel mallarının gelirleri;
- Edinilmiş mal yerine ikame edilen değerler;
- Diğer gelirler.

Yasada, edinilmiş mallarla ilgili olarak, “karşılığını vererek edinme” kuralı açıkça aranmamasına rağmen, bir malın edinilmesi için karşılığının verilmesi gerektiği düşünülürse, bu hususun dolaylı olarak arandığını varsaymak gerekir. Ancak, edinilmiş mal olarak sayılan ‘eşlerin sosyal güvenlik ve yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler; çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar ile kendi kişisel mallarının gelirleri’ bakımından karşılığını vererek edinme koşulunun varlığı açık değildir. Söz konusu gelirler, evlilik süresince olağan ve düzenli gelir kaynakları değildir. Bu açıdan, Yasanın edinilmiş mallar bakımından genel kurala istisna getirdiği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu gelirler, bakımından “karşılığını vererek edinme” koşulunun açıkça belli olmamasına rağmen bu ödemelerin evlilik süresine denk gelen kısmının o eşin evlilik süresince çalışmasının karşılığı olduğu düşünülmelidir. Çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlarda, tazminatın evlilik süresine denk gelen kısmının kendisine ödeme yapılan eşin çalışması gerekirken çalışmadığı ve dolayısıyla elde edemediği kazançlar için yapılan ödeme olarak değerlendirilmesi gerekir. Kişisel malların gelirlerinin ise, evlilik süresince eşin bu malın gelir getirmesi için gerekli bakım ve onarımı yapmasının karşılığı olarak paylaşıma tabî tutulduğu kabul edilmelidir⁶.

⁶ Kılıçoğlu, s.10.

B. Kişisel Mallar

Yasaya göre, kişisel mallar eşler arasında paylaşımına tâbi değildir (m. 26 / f. 9). Kanaatimizce, Yasa eşler arasında paylaşımına tâbî olan malları tesbit ederken, temel olarak evlilik süresince karşılığını vererek edinilmiş olma koşulunu aramaktadır. Dolayısıyla, eşlerin evlilik süresince karşılığını vererek edindikleri mallar dışında kalanların ise eşlerin kişisel malları olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Ancak, Yasa bu durumdan farklı bir ayrıma giderek kişisel malları şöyle sıralamıştır:

- a. Eşlerden birinin sadece kişisel kullanımına yarayan eşyalar;
- b. Evlilik birliğinin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan mallar;
- c. Eşin evlilik birliği içinde miras yolu ile elde ettiği mallar;
- d. Eşin evlilik birliği içinde karşılıksız olarak elde ettiği mallar;
- e. Manevi tazminat alacağı;
- f. Kişisel malların yerine geçen değerler;

Yasada kişisel mal olarak belirlenen ilk şey, “eşlerden birinin kullanımına yarayan eşyalar”dır. Eşlerden birinin kullanımına yarayan eşyanın ne olduğu Yasada tanımlanmamıştır. Kanaatimizce, Yasanın burada ifade ettiği eşyalar, eşlerden birinin kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli olan giyim ve kullanım eşyasıdır⁷. Bu eşyaların niteliği, eşlerin yaşam standartlarına göre değişiklik gösterebilir.

Eşlerden her birinin evlenmeden önce sahip olduğu mallar da kişisel mal olarak değerlendirilmektedir. Bu malın, karşılığını vererek edinilip edinilmediğinin bir önemi yoktur. Ayrıca, evlilik süresince karşılığını vererek edinilmeyen, bir diğer ifadeyle eşlerden herbirine kalan miras ve yapılan bağış sonucu elde edilen mallar da kişisel mal olarak nitelendirilmektedir. Kanaatimizce, manevi tazminat alacağı ise kişinin kendi manevi dünyasında çektiği elem ve acının bir karşılığı olarak nitelendirilerek kişisel mallar arasında sayılmıştır. Ancak, evlilik

⁷ Kılıçoğlu, s. 203.

birliğinin bir hayat ortaklığı olduğu düşünülürse eşlerden birinin çektiği manevi elem ve acının diğer eşi etkilememesi imkansızdır. Bu nedenle, manevi tazminat alacağının evlilik süresine denk gelen kısmının edinilmiş mallar arasında değerlendirilerek mal paylaşımına dahil tutulması gerekirdi.

III. MAL REJİMİNİN TASFİYE ŞEKİLLERİ

A. Genel Olarak

1/98 sayılı Aile Yasasında düzenlenmiş olan ve eşler arasında evlilik süresince edinilen malların paylaşımını öngören mal rejimi, tasfiyede çok büyük zorluklar ortaya çıkarmıştır. Gerek Yasanın dilinin çok karmaşık olması, gerekse tasfiye sırasında dikkat edilecek hususlar ile paylaşımına tâbî olan malların kazuistik bir metod ile belirlenmiş olması Yasanın uygulanışını güçleştirmektedir. Buna rağmen, Yasada malların paylaşımını kolaylaştırmak amacıyla bazı düzenlemeler de yapılmıştır: Evlenmek isteyen kişiler yetkili organa evlenme başvurusu yaparken başvuruya ek olarak mal beyanında da bulunmak zorundadırlar (m. 26). Dolayısıyla, mal beyanı evlenme için gereken belgelerin içinde yer almalıdır. Yasa, boşanma davası açan belgeye ek olarak da mal beyanında bulunma zorunluluğunu getirmiştir. Davanın, her iki tarafı da mal beyanında bulununcaya kadar, davanın esasına geçilmemektedir. Böylelikle, eşlerin evliliğin başlangıcından önce ve evlilik süresince sahip oldukları mal varlığının tespitinin kolaylaştırılması sağlanmaktadır. Bu durum m. 26 f. 2’de, “boşanma davası açıldığı tarihte, davanın işitilmesine başlanmadan önce taraflar, yukarıdaki (1)’inci fıkrada öngörülen paylaşımına konu mal varlıklarının liste halinde dökümünü ve kayıt belgelerinin ve/veya sahipliği kanıtlayan belgelerin suretlerini mahkemeye dosyalamak zorundadırlar. Mal beyanı yukarıdaki koşullara uygun yapılmadığı sürece davanın duruşmasına geçilemez” şeklinde düzenlenmiştir. Mal beyanı, bu düzenleme karşısında dava şartı olmaktadır. İstinaf Mahkemesi de Yasanın açıkça mal beyanında bulunma zorunluluğu getirdiğini ve mal beyanın Yasada öngörülen koşullara uygun olarak yapılmadığı sürece davanın duruşmasına

geçilemeyeceğini belirtmiştir⁸. Taraflardan birinin, mahkemeye sunulan mal beyannamesine itiraz etmesi halinde hâkim, gerekli gördüğü kurum ve kuruluşlardan bilgi isteme yetkisine de sahiptir (m. 26 f. 2). Ayrıca mahkeme re'sen, gerekli gördüğü makamlardan eşlerin malvarlıkları hakkında bilgi isteyebilir⁹.

B. Malların Taraflar Arasında Anlaşma İle Paylaşılması

Yasa, mal paylaşımı konusunda ilk olarak tarafların anlaşmasını aramaktadır. Bu durum, m. 26 f. 1'deki "Mahkeme, bu Yasanın 24'üncü maddesi uyarınca bir boşanma kararı verirken tarafların mal bölüşümü hususunda anlaşmaya varmamaları halinde aşağıdaki fıkralar uyarınca mal paylaşımına ilişkin karar verir" ifadesinden açıkça anlaşılmalıdır. Dolayısıyla, hâkim boşanma talebi görüşüldükten sonra ilk olarak tarafların aralarında malları paylaşıp paylaşmadığını tespit etmelidir. Diğer bir ifadeyle, mal paylaşımında hâkimin müdahalesi son çare olarak düşünülmüştür.

a. Tarafların Mal Paylaşımı Konusunda Tam Olarak Anlaşmaları

Yasa, mal paylaşımı konusunda tarafların anlaşmasına önem vermektedir. Böylece, mal paylaşımında hakimin müdahalesini en aza indirmek amaçlanmaktadır. Eşlerin mal paylaşımı konusunda anlaşmaları öncelikle aranmasına rağmen, bu konuda yasa tarafından konulmuş sınırlara uyulması gerekmektedir. Buna göre, taraflar arasında yapılan paylaşımında bir tarafa düşen pay, paylaşımına konu mal varlığının toplam değerinin 2/3'ünden fazla olamaz (m. 26 f. 2). Dolayısıyla, yapılan anlaşma sonucunda taraflardan biri paylaşımına tâbi malvarlığının

⁸Bu konuda bkz. 2/2001 sayılı Yargıtay/Aile Hukuk kararı için <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Aile/dno/2001/2-2001.doc>(Erişim Tarihi: 04/08/2010).

⁹Bu konuda bkz. 8/99 sayılı Yargıtay/Aile Hukuk kararı için <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Aile/dno/2001/22001.doc>, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

en az 1/3'ünü alacaktır. Kanaatimizce, bu oranlama yöntemiyle eşlerin mal paylaşımı sonucunda en az zarar görmeleri amaçlanmıştır.

Tarafların mal paylaşımı konusunda anlaşmalarını beyan etmeleri yeterli değildir. Ayrıca bu anlaşmanın mahkemeye sunulması da gerekmektedir¹⁰. İstinaf Mahkemesi verdiği bir kararda, Aile Yasasının 24 (9) maddesinin hâkime gözetleme, denetleme yetkisi ve ödevi verdiği ve bu yetki uyarınca hâkimin, taraflarla birlikte varsa çocukların menfaatlerini dikkate alarak yapılan anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri re'sen yapabileceğini ve ancak bu değişikliklerin kabulü halinde tarafların boşanmasına karar verebileceğini belirtmiştir. Hâkim bu yetkiyi kullanırken, eşlerin sosyal ve ekonomik durumları ile ilgili beyanlarıyla bağlı değildir, re'sen araştırma yapma yetkisine de sahiptir (m. 26 f. 2).

b. Tarafların Mal Paylaşımı Konusunda Kısmen Anlaşması

Yasada açıkça belirtilmemesine rağmen, tarafların paylaşımına tâbi malların bir kısmını paylaşmaları, bir kısmı bakımından anlaşmaya varamamaları söz konusu olabilir. Bu durumda, üzerinde anlaşmaya varılamayan mallar hâkim tarafından paylaşılır.

Tarafların mal paylaşımı konusunda tam olarak anlaşmalarında olduğu gibi, burada da anlaşmayı mahkemeye tevdi etmeleri gerekmektedir¹¹. Hâkim, Yasanın kendine verdiği yetkileri kullanarak anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Yüksek Mahkemede görülen 8/99 sayılı davada taraflar, paylaşımına tâbi mallarından taşınmaz malların kaydının aynen kalması ve arabanın davacıya verilmesi konusunda anlaşmışlar, ancak edinilmiş mallar arasında sayılan 'elde ve bankada mevcut paranın' paylaşılması konusunda anlaşamamışlardır. İlk mahkeme, tarafların üzerinde anlaşmaları hususları aynen kabul etmiş ve tarafların üzerinde anlaşamadıkları parayı davalıya (kadına) 1/3, davacıya

¹⁰Bu konuda bkz. 2/2001 sayılı Yargıtay/Aile Hukuk karar için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargıtay/Aile/dno/2001/2-2001.doc> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

¹¹Bu konuda bkz. 2/2001 sayılı Yargıtay/Aile Hukuk karar için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargıtay/Aile/dno/2001/2-2001.doc> (Erişim Tarihi: 4/08/2010).

(erkeğe) 2/3 kalacak şekilde paylaşmıştır. Ancak davacı, paylaşım tâbi malvarlığının nakit paradan oluşan kısmının paylaşılmasından memnun olmayarak İstinaf Mahkemesine itiraz etmiştir. İstinaf Mahkemesi, davalıya verilen miktarın az olduğu ve bankalardaki paranın faizinin hesaba katılmadığı gerekçesiyle kararı bozmuş ve davalıya verilen miktarın %40'a çıkarılmasına emir vermiştir¹². Emsal davada da görülebileceği gibi, tarafların malların bir kısmını paylaşmaları fakat bir kısım mal üzerinde anlaşmaya varamamaları halinde, mahkeme hem anlaşmayı incelemekte, hem de tarafların paylaşmadıkları malları eşler arasında paylaşmaktadır. Bu çerçevede, hâkimin yapılan anlaşmayı uygun bulması halinde sadece tarafların üzerinde bir anlaşmaya varamadıkları malvarlığını dikkate alarak eşler arasında paylaşım yaptığı anlaşılmaktadır.

c. Mal Paylaşımının Hâkim Tarafından Yapılması

Taraflar, dava sırasında bir anlaşmaya varamazlarsa mal paylaşımı mahkeme tarafından yapılır. Bu durum, tarafların mal paylaşımı konusunda kısmen anlaşmaları halinde de geçerlidir. Kısmen anlaşma halinde, üzerinde anlaşmaya varılamayan malvarlığı hâkim tarafından paylaşılır.

Yasa, mal paylaşımı sırasında eşlerin paylarına düşecek malların belirlenmesinde hâkimin gözönüne alması gereken noktaları belirlemiştir. Buna göre, mahkeme tarafından mal paylaşımı yapılırken göz önünde bulundurulması gereken kıstaslar şunlardır (m. 26 f. 2):

- Tarafların mevcut geliri, kazanım kapasitesi, mülk ve maddi kaynakları ve yakın gelecekte elde edilebilecekleri maddi menfaatleri;
- Tarafların yakın gelecekte ortaya çıkabilecek maddi ihtiyaçları, yükümlülükleri ve sorumlulukları;
- Evlilik birliğinin boşanmadan önceki yaşam standardı;

¹² Bu konuda bkz. 6/2001 sayılı Yargıtay/Aile Hukuk Kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

- Tarafların evlilik süresince evlilik birliğinin veya evlilik sona erdikten sonra ailenin refahı için yaptıkları veya yapacakları ev işleri ve ocuk bakımı gibi hizmetler de dahil katkılar;
- Tarafların fiziksel ve ruhsal sağlığı;
- Tarafların yaşı ve evliliğin süresi;
- Çocukların maddi ihtiyaçları;
- Çocukları geliri, kazanım kapasitesi, mülkiyet ve diğer kaynakları;
- Çocukların fiziksel ve ruhsal eksiklikleri;
- Evlilik esnasında çocukların içinde bulunduğu durum ve tarafların çocukların eğitimi ve tahsili için nasıl bir beklenti içinde oldukları;
- Tarafların ocuklarla ilgili beklentileri;
- Mahkemenin bu madde amaçları için dikkate almayı uygun göreceği başka herhangi bir kıstas.

Yasaya göre, hâkimin ilk olarak gözönünde bulundurması gereken husus tarafların maddi durumudur. Bu noktada, tarafların mevcut sabit geliri yanında varsa taşınmaz mal kirası ve bunun gibi gelirleri ile bu gelirlerin gelecekteki artış oranları da dikkate alınmaktadır. Kanaatimizce yasa, hâkimin ilk olarak eşlerin maddi durumlarını dikkate alacağını düzenlemekle eşlerin boşanmadan sonra mağdur duruma düşmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, tarafların gelecekte çıkacak maddi ihtiyaçları, yükümlülükleri ve bunlardan doğacak olan sorumlulukları da değerlendirilecek olan kriterler içinde yer almaktadır.

Boşanma davalarında, mal paylaşımı yapılırken dikkat edilmesi gereken diğer bir durum ise, evlilik birliğinin boşanmadan önceki yaşam standartıdır. Boşanmanın, taraflar üzerinde yaratacağı olumsuz sonuçları engellemek amacıyla dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, boşanmanın tarafların yaşam standartını dşrmemesidir. Çünkü, boşanma sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve psikolojik etkilerin yanı

sıra boşanmanın tarafların yaşam standartını düşürmesi kişiler açısından çok büyük sakıncalar doğurmaktadır. Bu nedenle, tarafların boşanmadan önceki ve boşanmadan sonraki yaşam standartı arasında büyük bir fark olmamalıdır. Taraflar arasında, boşanmanın kötü etkilerini en aza indirmek amacıyla belirlenen bu kriter aslında hâkim açısından en kritik noktayı oluşturmaktadır. Mal paylaşımı yapılırken bu oranların tesbitinde yaşam standartını koruyucu tedbirler alınması ve bir tarafın zenginleştirilirken diğer tarafın fakirleştirilmemesi gerekmektedir.

Tarafların evlilik süresince, evlilik birliğine yaptıkları manevi katkılar da mal paylaşımında önem arz etmektedir. Bu noktada, tarafların sadece çalışarak yaptıkları katkılar değil ayrıca çalışmayan ve vaktini çocuklarının yetişmesi, ev işleri gibi hizmetlerde harcayan kadının emeğini de evlilik birliğinin refahı için yapılan katkı olarak nitelendirilmektedir. Yasa, burada yapılan katkının sadece evlilik birliği süresince değil, ayrıca evlilik sona erdiğinde de devam ettiğini ve bunun özel olarak dikkate alınacağını belirtmiştir. Eski Aile Yasasında (Fasıl 339) yasal mal rejimi olan mal ayrılığı, çalışmayan kadının eve yaptığı katkıyı dikkate almamakta ve kadının boşanma sonucunda mağdur olmasına neden olmaktadır¹³. Bu nedenle, kadın örgütlerinin önerileri doğrultusunda çalışmayan kadının ev hizmetlerinde harcadığı emek evlilik birliğine yapılmış katkı olarak Yasada yerini almıştır¹⁴.

Ayrıca hâkim, tarafların fiziksel ve ruhsal sağlığı, yaşı gibi kişisel olguların boşanma karşısındaki durumunu da belirlemek ve bunlara göre de bir çözüm bulmak zorundadır. Nitekim, tarafların ruhsal ya da fiziksel sağlığının bozuk olması bunun için harcanacak maddi kaynakların yeterli olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla, tarafların sağlık durumu da değerlendirilerek çözüme ulaştırılmalıdır. Ayrıca, evliliğin süresi de tarafların mal paylaşımında etki edecek bir unsurdur.

¹³ Bu konuda bkz. Anderson, J.N.D. (1958) The Family Law of Turkish Cypriots. Die Welt des Islams. 5, 185.

¹⁴ 18 Mayıs 1994 Tarihli KTÜKD Aile Yasası Önerisi md.28 , 22 Aralık 1997 Tarihli KAYAD Aile Yasası Önerisi md. 28, 31 Aralık 1997 Tarihli Milletvekili Ruhsan Tuğyan'ın Aile Yasası Önerisi, m. 28

Evliliğin süresinin, uzun ya da kısa olması kişilerin boşanmadan sonraki hayatlarına çok büyük etki etmektedir. Evliliği kısa süren bir kişinin yalnız hayata adapte olması, evliliği uzun süren bir kişiden daha kolay olacağı için bu kişinin hayatını kazanma yollarını kullanması da daha kolay olmaktadır. Tarafların yaşı bu bakımdan önem taşımaktadır.

Boşanma sırasında, mal paylaşımı yapılırken çocukların durumunun da gözardı edilmemesi gerekir. Bu bakımdan, çocukların maddi ihtiyaçları, varsa çocukların fiziksel ve ruhsal yetersizlikleri, evlilik sırasında çocukların içinde buldukları durum, tarafların çocukların eğitimi ve tahsili için nasıl bir beklenti içinde oldukları gibi konular dikkate alınmalıdır. Çocukların sayılan ihtiyaçları, velayet kendine kalan taraf için maddi olarak bazı yükümlülükler doğuracağından bu konuların değerlendirilmesi ve buna göre mal paylaşımının yapılması gerekmektedir. Ayrıca, boşanmadan en çok etkilenenlerin çocuklar olduğunun unutulmaması ve özellikle onların geleceğini tehlikeye düşürecek kararlardan kaçınılması gerekmektedir. Bunların yanında, çocukların sahip olduğu mallar ve maddi kaynaklar ile gelir durumları da konu ile birlikte dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu konuda, tarafların beklentileri de gözönünde tutulmaktadır. Yasanın, tarafların beklentilerinden kastının çocukların ileride muhtemel iş olanakları ile birlikte sağlık durumları olduğu düşünülebilir. Yasa Tasarılarında, çocukların durumunun daha ayrıntılı olarak düzenlenmesi önerilmişti. Hatta, bazı Yasa Tasarılarında mal paylaşımının eşler ve evlilik mahsulü çocuklar arasında yapılması önerilmiş ve çocukların geleceğini daha büyük güvence altına almak amaçlanmıştı¹⁵. Ancak, böyle bir düzenleme yasanın amacına aykırı olacağı düşüncesi ile reddedilmiştir.

Mal paylaşımı yapılırken, paylaşıma tâbi olmayan kişisel mallarının geliri paylaşıma dahil olduğu için, bu noktada tarafların kişisel mallarının gelirlerinin tarafların ekonomik durumlarına yapacağı katkı da dikkate alınmaktadır.

¹⁵ 9 Şubat 1997 Tarihli KTÜKD Önerisi md.28.

Yasa, hâkimin tüm bu kriterleri değerlendirerek karar vermesi gerektiğini belirttiikten sonra, hâkimin bunların yanında gerekli gördüğü halde başka kriterleri de belirleyebileceğini öngörmüştür. Diğer bir ifadeyle, hâkim mal paylaşımı yapılırken yukarıda on üç bent halinde sayılan kriterlere ek olarak başka kriterler de belirleyebilir. Böylelikle, hâkimin dava görüldüğü sırada davada oluşan vicdanî kanaatini daha rahat kullanması amaçlanmıştır.

aa. Eşlerin Paylarının Hesaplanması

Hâkim, mal paylaşımını yaparken mal paylaşımının âdil ve hakkaniyete en uygun şekilde olabilmesini sağlayabilmek için yasada belirtilen kriterlere ve bu amaçla kendisinin yasada düzenlenenlere ek olarak somut olayın koşullarına göre belirleyeceği kriterlere uygun davranmalıdır.

Hâkim, paylaşımına tâbi malların taraflar arasında taksimini yaparken daha nesnel bir sonuç alabilmek için eşler arasında paylaşımına tâbi malların maddi değerlerini düşünerek değerlendirme yapmalıdır. Yasada bu durum, taşınmaz mallar bakımından açıkça belirtilmiştir: “Taşınmaz malların paylaşımında, taşınmaz malın davanın görüşüldüğü tarihteki parasal değeri saptanır ve saptanan değer yukardaki birinci fıkra uyarınca belirlenen orana göre taraflar arasında paylaşılır (m. 26 f.1)”. Kanaatimizce, taşınmaz mallar bakımından düzenlenen bu husus, kıyas yoluyla taşınır mallar bakımından da uygulanabilir. Dolayısıyla hem taşınır hem de taşınmaz malların dava görüşüldüğü tarihteki parasal değeri saptanmalıdır. Saptanan bu miktara elde veya bankalarda mevcut para ile bunların faizleri ve bono gibi kıymetli evrakların değerleri ile tarafların işlerinden kazandıkları, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar, kendi kişisel mallarının gelirleri ve varsa hâkim tarafından belirlenen diğer mallar taraflardan birine en az 1/3 en çok 2/3 oranında mal kalacak şekilde paylaşılır (m. 26). Ayrıca, taraflardan herbirinin diğer tarafın kişisel eşyasına kendi parasıyla yaptığı masrafları da talep etme hakkı vardır (m. 26 f. 4).

Terk veya yasal ayrılık durumunda eşlerin ayrı yaşadığı süre içinde, diğer eşin iki tanık huzurunda verilmiş yazılı onayı olmadan elden çıkarılan paylaşımına dahil malvarlıkları paylaşımında mahkeme tarafından dikkate alınır (m. 26 f. 5). Buna göre, yasa eşlerin terk veya yasal ayrılık durumunda eşlerin, evlilik birliği içinde edindikleri malları birbirlerinden kaçırmalarını engellemek amacıyla, bu süre içinde mülkiyeti devredilen malları da paylaşımına tâbi tutmuştur. Böyle bir tasarrufun olması halinde, tasarrufa konu olan malın tasarruf tarihindeki dolar üzerinden değeri paylaşımına tâbi tutulmaktadır (m. 26 f. 6).

Yasada, boşanma davası sırasında eşlerin mal kaçırmak amacıyla tasarrufta bulunmalarını önleyebilmek için başka bir önlem daha alınmıştır. Buna göre, “boşanma davası açıldığı tarihten başlayarak dava devam ettiği sürece taraflardan biri paylaşımına dahil mal varlıklarını ancak mahkeme izni ile satabilir, devredebilir, hibe edebilir, ipotek edebilir veya elden çıkarabilir (m. 26 f. 6)”. Mahkeme izni olmasızın böyle bir tasarruflı işlemde bulunanlar, davanın görüşüldüğü tarihteki aylık asgari ücretin kırk katına kadar para cezasına veya beş yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden mahkum edilir (m. 26 f. 6). Mahkeme, bu cezaya ek olarak elden çıkarılan malvarlığının karşı tarafın hakkı olan, oran kadarını karşı tarafa ödemesini emredebilir (m. 26 f. 6).

Yasa, üzerinde tasarruflı işlemde bulunan malın değerinin tespiti konusunda hâkimin re’sen uzman görüşüne başvurabileceğini hükme bağlamıştır (m. 26 f. 6). Yargıtay verdiği bir kararda, hâkime verilen bu yetkinin KKTC Hukuk Sistemine aykırı olduğunu belirtmiştir¹⁶: “Uyguladığımız İngiliz Hukuk Sistemi ile *Contiental* Hukuk Sisteminde yargıcın veya mahkemenin fonksiyonları farklıdır. *Continental* Hukuk Sisteminde yargıç araştırmacı durumdadır. İngiliz Hukuk sisteminde ise yargıç karşılıklı iddiaları dinleyip değerlendirir. Bu fonksiyon farkı nedeniyle, *Continental* Hukuk sisteminde Yargıcın resen uzman atamasından ve uzman görüşüne başvurmasından daha doğal birşey olamaz. İngiliz Hukuk Sisteminde bu tür bir uzmana yer yoktur. Böyle bir

¹⁶ Bu konuda bkz. 2/2001 sayılı Yargıtay/Aile Hukuk kararı için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/Aile/dno/2001/2-2001.doc> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

uzman kavramı yoktur. Taraflar gereksinim duymaları halinde kendi uzmanlarının görüşüne başvurabilirler ve bu kişileri uzman tanık olarak Mahkemede dinletebilirler. Uzman tanık karşı tarafca sorgulanır ve karşı tarafın da kendi uzman tanığını dinletme olanağı vardır.” Bu çerçevede Yargıtay m. 26 f. 7’de hâkime verilen re’sen uzman atama yetkisinin KKTC Hukuk Sistemine aykırı olduğu sonucuna vararak hükmün, KKTC Hukuk Sistemine uydurulabilmesi için, hâkim tarafından belirlenen uzmanın ayrıca davanın taraflarınca da sorgulanmasına izin verilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Gerçekten de İngiliz Hukuk Sisteminde, hâkim pasiftir, hâkimin görevi, taraflarca sunulan delilleri incelemek ve ortaya konan hukukî ve olgusal sorunlar üzerinden karar vermektir¹⁷. Ancak, KKTC Hukuk Sistemi sadece İngiliz Hukuk Sisteminin uygulandığı bir alan olmaktan çıkmıştır. KKTC Hukuk Sistemi, Adada değişen idarî ve siyasi otoritelerden etkilenerek bir “karma hukuk sistemi” halini almıştır. Şöyle ki, Haksız Fiiler Hukuku, Ceza Usûl Hukuku ve Akitler Hukuku bakımından ağırlıklı olarak İngiliz Hukuk Sistemi benimsenmiş olmasına rağmen diğer hukuk dallarında bu özellik baskın değildir¹⁸. Söz konusu hukuk dallarında, özellikle Ceza Usul Hukukunda, hâkim önüne gelen olayda bilirkişiye başvuramaz¹⁹. Bilirkişilik görevini, tarafların mahkemeye “uzman tanık” olarak çağırdığı kişiler yapmaktadır²⁰. Ancak, Aile Yasası m. 26 f. 6’da malların değerinin tespitinde hâkimin görüşüne başvuracağı kişiyi uzman tanık olarak nitelendirmemek gerekmektedir. Kanaatimizce, burada kanun koyucunun “uzman”dan kastı bilirkişidir.

¹⁷Konuralp, H. (2001). Medeni Usul Hukuku’nda Duruşma Safhası ve Delillerin Değerlendirilmesi (KKTC Hukuku- Türk Hukuku Bakımından Karşılaştırmalı İnceleme), Türkiye Cumhuriyeti - Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu 2000, Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği Yayınları, s. 117.

¹⁸Necatigil, Z. (1999). Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Hukuk Sistemi, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası. Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği Yayınları, s. 282-283.

¹⁹ Erginel, Taner. (1999). Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Ceza Hukuku Alanında İlişkiler, Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası, Ankara; Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği Yayınları, s. 154.

²⁰ Erginel, s. 154.

Zira, hem Aile Yasası, İngiliz Hukuk Sisteminden çok Türk Hukuk Sisteminin karakteristik özelliklerini taşımaktadır hem de boşanma halinde paylaşım tâbi malların değerini tespit, uzman tanıktan çok bilirkişinin görevidir. Nitekim bilirkişilik, hakimin hukuki bilgi dışında kalan teknik ve özel bilgiye ihtiyaç duyduğu hallerde başvurduğu kurumdur²¹. Uzman tanık ise, tarafların davadaki iddialarını güçlendirmek amacıyla mahkemeye tanık olarak çağırıldıkları konuyla ilgili geniş bilgiye sahip kişidir²². Ayrıca, 9/1976 sayılı Mahkemeler Yasası m. 45 hâkime re'sen bilirkişiye başvurma hakkı verdiğiinden Aile Yasası'ndaki düzenlemeyi de bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Bu durumu, Mahkemeler Yasası m. 45 şöyle ifade etmektedir: "bir hukuk işleminde, mahkeme (a) temyiz kudretini haiz tüm ilgili tarafların rıza gösterdiği hallerde; veya (b) dava veya işlemin, belgelerin uzun boylu incelenmesini veya herhangi bir bilimsel veya yerel araştırmanın yapılmasını gerektirdiği ve bunların mahkeme huzurunda veya mahkemeye bağlı kamu görevlileri aracılığıyla mahkeme tarafından yapılmasını uygun görmediği hallerde; veya (c) ihtilaf konusunun tamamen veya kısmen hesap işlerine ilişkin olduğu hallerde, bütün dava veya işlemin yahut dava veya işlemde ortaya çıkan bir konu veya olgularla ilgili bir sorunun incelenip karara bağlanmasını, tarafların mutabakatı üzerine veya tarafların uyuşmazlığı halinde res'en özel veya resmi bir bilirkişi veya hakem yahut mahkemeye bağlı bir kamu görevlisine havale edebilir".

Mal paylaşımında, taraflardan birinin yurt içinde veya yurt dışında herhangi bir şirkete hissedar olduğu hallerde evlilik birliği süresince bu şirketin hisselerinin reel değerinde ve şirketin malvarlığında meydana gelen artış da dikkate alınır (m. 26 f. 5). Şirket hisselerinin evlenmeden önce ya da evlendikten sonra edinilmiş olmasının bir önemi yoktur. Şirket

²¹Bu konuda bkz. 48/78 Yargıtay/Hukuk kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

²²Bu konuda bkz. 31/87 sayılı Yargıtay Hukuk kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04 / 08 / 2010); 91/ 89 sayılı Yargıtay/Hukuk kararı <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04 / 08 / 2010).

hisseleri ister evlendikten sonra, isterse evlenmeden önce edinilmiş olsun evlilik birliği süresince söz konusu şirketin hisselerinin reel değerinde ve şirketin malvarlığında meydana gelen artış mal paylaşımında hesaba katılır. Hesaplama sonucunda taraflardan birine şirket hisseleri nedeniyle pay ödenmesi gerekir ve diğer taraf bu payı ödemez ya da ödemesi gereken pay kadar hisseyi alacaklı tarafa devretmezse, alacaklı taraf şirketin tasfiyesini isteyebilir. Bu düzenleme şirkette hissesi bulunan üçüncü kişilerin mülkiyet hakkına tecavüz edilmesi sonucunu doğurduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne beketici sorun yoluyla gönderilmiştir. Davacı, söz konusu düzenleme nedeniyle evlilikle ilgisi olmayan üçüncü kişilerin malvarlıklarının gündeme geleceğini ve bu durumun da üçüncü kişiler bakımından tehlikeli sonuçlar yaratabileceğini iddia etmiştir. Ayrıca, davada Aile Yasası m. 26'daki düzenlemenin, boşanma davasına taraf olmayan şirketlerin, boşanma davasına taraf olmayan hissedarlarının haklarını doğrudan doğruya ve olumsuz şekilde etkilediğini; tarafların malvarlıklarını araştırmak amacıyla mahkemenin talep ettiği bilgileri şirketlerin vermesi ve boşanma davasının açılmasıyla tarafların malvarlıklarına getirilen her türlü elden çıkarma ve ipotek işlemlerinin kısıtlanmasının, hem davanın tarafı olmayan şirketin, hem de hissedarlarının Anayasal haklarını ihlal ettiği öne sürülmüştür. Buna ek olarak, şirket hisselerinin boşanma sırasında paylaşımına tâbi olmasının, şirket sırlarını da açığa çıkaracağı ve bu durumun şirketin zarara uğramasına neden olacağı da iddia edilmiştir. Öte yandan, boşanma davasının açılması ile taraflardan herhangi birinin bir malını elden çıkarmasının mahkeme iznine tâbi tutulması ve dolayısıyla davanın açılması ile taraflardan herbirinin mallarına ihtiyadî haciz konulmuş olmasının ticarî hayatta uygulanamayacak bir düzeneleme olduğu da belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede, hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir²³. Kararda gerek evlilik süresince elde edilen mal varlığının paylaşımı, gerekse bu paylaşımın şekline ilişkin KKTC Anayasa'sında yasaklayıcı bir kural olmadığı, bu

²³8/98-9/98 sayılı Birleştirilmiş Anayasa Mahkemesi Kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

durumda Yasama Meclisi'nin konuyla ilgili olarak yasal düzenleme yapma yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir.

bb. Malların Geri Alınması

Boşanma kararının verilmesiyle eşler arasındaki evlilik birliği tüm hüküm ve sonuçlarıyla ortadan kalkmaktadır. Bunun sonucu olarak, evlilik birliğinin kurulmasıyla mallarının yönetimi bakımından yasanın eşler için belirlediği mal rejimi de sona ermektedir. Yasa bu durumu, “boşanmanın gerçekleşmesi veya evliliğin sona ermesi ile taraflardan birinin diğerinin kazancından sağladığı menfaati ortadan kalkar” şeklinde ifade etmektedir (m. 26 f. 8).

Boşanma hükmünün verilmesiyle birlikte tarafların anlaşmaları veya hakimin belirlediği esaslar çerçevesinde mal paylaşımı yapılır. Paylaşımâ tâbi olan, elde veya bankalarda mevcut nakit paralar, işinden kazandıkları, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, çalışma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar, kendi kişisel mallarının gelirleri ve diğer gelirlerin toplam değeri belirlenerek taraflardan birine, toplam miktarın en az 1/3 kalacak şekilde mal paylaşımı yapılır (m. 26 f. 1). Taşınır mallar ile bono, hisse senelerinin, nasıl paylaşılacağı konusunda ise yasada bir açıklık yoktur. Yargıtay, taşınır mallar bakımından, taşınmaz malların uygulanan esasları kıyasen uygulamaktadır. Buna göre, paylaşımâ tâbi taşınır malların rayiç değeri bir uzman tarafından belirlendikten sonra taraflar arasında paylaşılır²⁴. Yasa, taşınmaz malların paylaşımı yapılırken nakden paylaşım esasını benimsemiştir. Buna göre, “taşınmaz malların paylaşımında, taşınmaz malın davanın görüşüldüğü tarihteki parasal değeri saptanır ve saptanan değer yukarıdaki (1)'inci fıkra uyarınca belirlenen orana göre taraflar arasında paylaşılır. Taşınmaz malın kaydını üzerinde bulduran taraf, karşı tarafın hakkını ödemekle yükümlüdür. Ödemenin ne şekilde yapılacağına mahkeme karar verir”

²⁴ Bu konuda bkz. 13/06 ve 14/06 sayılı Birleştirilmiş Yargıtay/Aile/Hukuk kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

(m. 26 f. 3). Dolayısıyla yasa, taşınmaz malın aynen paylaşımı esasını belirlememiştir. Taşınmaz malın, rayiç değeri belirlenerek taraflar arasında mal paylaşımı yapılır. Bu durumda, taşınmaz mala malik olan taraf diğer tarafa belirlenen miktarı ödemekle yükümlüdür²⁵. Ödeme, peşin olarak yapılabileceği gibi taksitler halinde de yapılabilir. Ödeme şeklinin belirlenmesinde, miktarı ödemeye yükümlü olan tarafın malî durumu dikkate alınmaktadır²⁶.

²⁵Bu konuda bkz. 7/2004 sayılı Yargıtay/Aile/Hukuk kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

²⁶Bu konuda bkz. 7/2004 sayılı Yargıtay/Aile/Hukuk kararı, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 04/08/2010).

KAYNAKÇA

- Acabey, B. (1998). Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Akıntürk, T. (2002). Aile Hukuku (6.bs.). İstanbul: Beta.
- Anderson, J.N.D. (1958) The Family Law of Turkish Cypriots. Die Welt des Islams. 5, 161- 187.
- Dural, M. Öğüz, T. Gümüş, A. (2005). Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku) C. III (1.bs.). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Erginel, T. (1999). Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Ceza Hukuku Alanında İlişkiler, Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası. Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği Yayınları. 147-156.
- Kılıçoğlu, A. (2002). Medeni Kanunu'muzun Aile- Miras- Eşya Hukuku'na Getirdiği Yenilikler. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Konuralp, H. (2001). Medeni Usul Hukuku'nda Duruşma Safhası ve Delillerin Değerlendirilmesi (KKTC Hukuku- Türk Hukuku Bakımından Karşılaştırmalı İnceleme), Türkiye Cumhuriyeti - Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu 2000. Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği Yayınları. 115 - 134.
- Necatigil, Z. (1999). Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Hukuk Sistemi, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası. Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği Yayınları. 114-141.
- Turhan, Turgut. (2008). Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi, AUHFD, C. 57(2), 253-288.

